

Standardní postupy v problematice bezpečnosti a ochrany práv účastníků

platné od 15. 3. 2025

Obsah

1) Základní principy	1
2) Rozdělení podle obětí.....	2
3) Posouzení akutnosti ohrožení	2
4) Posouzení reálnosti a závažnosti ohrožení	3
5) Standardní model reagování a standardní postupy v jednotlivých situacích	4
6) Seznam příloh	15

Základní principy

Tento dokument slouží jako přehled standardních postupů v případě jakéhokoli jednání účastníků programu, realizátorů nebo třetích osob, kde je přítomné riziko jakéhokoli ohrožení života, zdraví (fyzického, mentálního, sociálního), reputace nebo jiného ohrožení, které nemusí bezprostředně souviset s realizací programu DofE.

V tomto dokumentu budeme pracovat s dvěma kategoriemi osob, které označujeme jako účastníky a realizátory. Pod účastníky máme na mysli účastníky programu, kteří vykonávají program DofE pod záštitou The Duke of Edinburgh's International Award Czech Republic Foundation, o.p.s. (dále jen „Národní centrum“) nebo institucí, která na základě smlouvy o spolupráci s Národním centrem realizuje program DofE (dále jen „DofE centrum“). Pod pojmem realizátoři máme na mysli všechny úrovně řízení a všechny osoby, které jsou odpovědné za vykonávání programu DofE na úrovni Národního centra (Správní rada, Dozorčí rada, ...), **zaměstnanci, dobrovolníci a stážisté, dodavatelé, partneři, školitelé, členové Ambasadorské Akademie) a DofE center** (statutární zástupce, koordinátor, vedoucí DofE, hodnotitel aktivit, hodnotitel expedic, školitel expedic, externí expediční vedoucí, ambasador, mentor).

Tyto postupy se nevztahují na situace, které se stanou mimo realizaci programu (nesouvisejí s realizací programu) ani na ty, které je třeba řešit na úrovni jiných pedagogických a nepedagogických zaměstnanců spolupracujících škol, kteří nejsou zapojeni do programu.

V rámci realizace programu DofE se jednotliví účastníci i realizátoři na různých úrovních setkávají s řadou situací, ze kterých mohou plynout různé druhy ohrožení. Každá osoba, jakkoli zapojená do programu DofE, je povinná důsledně dbát na všechny etické principy, řídit se ostatními interními předpisy v oblasti zajišťování bezpečnosti a ochrany práv účastníků programu a dodržovat standardní postupy uvedené v tomto dokumentu.

Vzhledem k širší problematice bezpečnosti a ochrany práv dětí není možné uvést v tomto dokumentu individuálně všechny případy, se kterými se mohou účastníci nebo realizátoři setkat. Tento dokument však pracuje na úrovni vyhodnocování ohrožení a následných reakcí jednotlivých osob zapojených do programu a aktivit DofE. Zároveň v přílohách identifikuje některé vybrané incidenty – události/situace a identifikuje přesný postup, který je v tomto případě nutné aplikovat.

Kdokoli, kdo se setká s ohrožením, je povinen vyhodnotit druh a původ ohrožení podle uvedených dokumentů a reagovat v souladu se standardními postupy. Žádná reakce v případech, kdy je standardní reakce očekávána, je považována za hrubé porušení pravidel práce a etických principů a bude se jí zabývat Národní centrum programu DofE prostřednictvím interní komise pro bezpečnost a ochranu práv dětí.

V případech, kdy mluvíme o ohrožení jakékoli osoby zapojené do programů a aktivit DofE, platí princip okamžité reakce. Na ohrožení je povinná reagovat první osoba, která se s ním setká. V případě nutnosti předání informací a přesměrování podnětu k řešení DofE centru nebo případně Národnímu centru se za okamžitou reakci počítá právě předání informace, přičemž nadřízený subjekt (DofE centrum / Národní centrum) je povinen reagovat v souladu s postupy uvedenými v tomto dokumentu.

Rozdělení podle obětí

- **realizátor** – kdokoli v rámci Národního centra a DofE center
- **účastník** – jakýkoli účastník/účastnice programu DofE (nezávisle na tom, kdo tento čin spáchal – to však ovlivňuje následné reakce jednotlivých složek programu).

Tyto standardní postupy se týkají nejen činů a situací, kde jsou oběťmi účastníci programu, ale i těch, kde jsou oběťmi realizátoři – zaměstnanci Národního centra, DofE center, dobrovolníci a všechny další osoby přímo zapojené do realizace programu DofE. Osob, které nejsou přímo zapojeny do programu DofE, například **zaměstnanci škol, pokud jsou DofE centry, nebo rodiče**, se tyto postupy netýkají a není nutná reakce na úrovni bezpečnosti a ochrany práv dětí.

Posouzení akutnosti ohrožení

Tyto standardní postupy vycházejí z principu posouzení akutnosti situace / události, která se stala během programu DofE nebo po něm a souvisí s realizací programu, plněním jednotlivých úkolů a činností. Od posouzení akutnosti ohrožení se odvíjí následná reakce a intervence ze strany DofE centra / Národního centra.

Akutní ohrožení

Za akutní ohrožení je považováno ohrožení života, zdraví, majetku, reputace účastníků nebo realizátorů programu (např. v případě vážného napadení s hrozbou následků na zdraví, loupeže, sexuálního, fyzického nebo jiného násilí, kdy je známa oběť, která tímto jednáním jiné osoby utrpěla vážnou újmu; jde o přestupek nebo trestný čin). Za akutní ohrožení se v

tomto případě považuje i situace, kdy účastník popisuje ohrožení po skončení aktivit programu – je ohrožen, nemá se kam vrátit, hystericky se bojí apod. Akutním ohrožením je i sexuální styk s osobou před dovršením 12 let. Akutní ohrožení se může spojovat s nutností poskytnutí zdravotní pomoci.

Neakutní ohrožení

Například v případě běžných hádek, bitek bez hrozby následků, neshod mezi účastníky navzájem, účastníky a realizátory, v případech osočování, pomlouvání a jiných jednání během realizace, které bezprostředně neohrožují účastníky ani realizátory. Patří sem i jednání realizátorů (např. nepřiměřený nátlak), které porušuje interní předpisy DofE, Etický kodex, není bezprostředně ohrožující pro účastníky, ale nese s sebou reputační riziko, předčasné ukončení programu, negativní zpětnou vazbu.

Porušení Etického kodexu (EK) – bez ohrožení

Při plnění úkolů vyplývajících z programu lze identifikovat situace, kdy dochází k porušení Etického kodexu nebo jiných interních předpisů DofE bez porušování právních předpisů. Za takové situace jsou považovány například sexuální styk mezi účastníkem (dobrovolný styk, věk nad 12 let) a dobrovolníkem nebo mezi účastníky, navazování nestandardních vztahů během nebo po skončení programu nebo jiné porušení Etického kodexu a interních pravidel.

Posouzení reálnosti a závažnosti ohrožení

Ohrožení se posuzuje z hlediska reálnosti a závažnosti. Reálné a závažné ohrožení je to, kdy je jednoznačně identifikován poškozený, pachatel (v případě vydírání, kyberšikany, krádeží apod. může být i neznámý) a stejně tak čin, který vyžaduje následné řešení. V tomto případě je toto posouzení doplňkové k rozdělení na akutní a neakutní ohrožení.

Za nereálné mohou být považovány ty, které jsou zjevně vymyšlené, vysvětlené v konfrontaci, založené na zjevně nereálných základech, jako například pomsta za neúspěch v plnění programu.

Standardní model reagování a standardní postupy v jednotlivých situacích

V případě jakéhokoli incidentu – situace/události platí pro všechny standardní model reagování.

a) Standardní postupy v případě, že se situace/událost stala v rámci vykonávání programu DofE a přímo na místě (školení, expedice aj.) a je oznámena realizátorovi během vykonávání programu

Posouzení	Vyhodnocení	Reakce na místě – komunikační postupy	Reporting a následné postupy
Je ohrožení během plnění úkolů programu akutní, reálné a závažné?	Ano, reálné a závažné ohrožení.	• Zamezení ohrožení (překažení jednání, odchod, vyhledání bezpečí) bez ohledu na pachatele. • Okamžité přivolání pomoci prostřednictvím postupů v rámci trestního práva (Policie) → Příloha 3: I. Neodkladné hlášení orgánu Policie (PČR). • Zvážit přivolání zdravotní pomoci (v případě poškození zdraví). • Po odstranění akutního ohrožení standardně následuje podání trestního oznámení → Příloha 3: II. Podání trestního oznámení. • Podpurná a krizová komunikace → Příloha 2: Doporučení pro komunikaci v krizových situacích.	• Neodkladně kontaktovat DofE centrum zodpovědné za realizaci aktivity. • Reportovat Národnímu centru DofE. • Posoudit report na IAF – The Duke of Edinburgh's International Award Foundation. • Informovat manažera komunikace Národního centra programu DofE, pokud je to nutné. • V případě, že pachatelem je realizátor programu, přijmout personální a pracovně-právní opatření na úrovni DofE centra a Národního centra DofE.
Je ohrožení během plnění úkolů programu akutní, reálné a závažné?	Není reálné a závažné ohrožení.	• Okamžité odsouzení jednání. • Řešení v rámci přípravy (školení) realizátorů. • Snažit se o urovnání sporu, vysvětlení situace a zodpovědnosti.	• V případě, že jde o realizátora programu, přijmout personální a pracovně-právní opatření na úrovni DofE centra a Národního centra DofE.

Posouzení	Vyhodnocení	Reakce na místě – komunikační postupy	Reporting a následné postupy
		- Nabídnout podpůrný, neodsuzující rozhovor a další pomoc. - Směřovat k získání další podpory (např. prostřednictvím doporučení na školní psychology, linku pomoci či jiné odborníky). - Podpůrná a krizová komunikace → Příloha 2: Doporučení pro komunikaci v krizových situacích.	Informovat manažera komunikace Národního centra programu DofE, pokud je to nutné.
Je ohrožení během plnění úkolů programu akutní, reálné a závažné?	Není. Byl porušený Etický kodex bez ohrožení.	- Okamžité odsouzení jednání. - Nabídnout podpůrný, neodsuzující rozhovor a další pomoc.	- Přijetí opatření na straně DofE centra. - Reporting Národnímu centru – komise pro bezpečnost a ochranu práv dětí. - V případě, že jde o realizátora programu, přijmout personální a pracovně-právní opatření na úrovni DofE centra a Národního centra DofE. - Informovat manažera komunikace Národního centra programu DofE, pokud je to nutné.

V případě, že **situace nastane během plnění programu**, je nutné reagovat okamžitě a zamezit takovému jednání. V tomto případě se uplatňuje princip okamžité reakce (první osoba, která se o situaci/události dozví, musí bezodkladně reagovat).

Posouzení: Je ohrožení během plnění úkolů programu akutní, reálné a závažné?

Vyhodnocení: Ano, reálné a závažné ohrožení

Reakce na místě – komunikační postupy:

- zamezení ohrožení (překažení jednání, odchod, vyhledání bezpečí), bez ohledu na pachatele,
- okamžité přivolání pomoci prostřednictvím postupů v rámci trestního práva (policie) → *Příloha 3: Související postupy v rámci trestního práva* → I. Neodkladné hlášení orgánu Policie ČR (PČR)
- zvážit přivolání zdravotní pomoci (v případě poškození zdraví).

Po odstranění akutního ohrožení standardně následuje podání trestního oznámení → *Příloha 4: Související postupy v rámci trestního práva* → II. Podání trestního oznámení.

Komunikační postupy:

- podpůrná a krizová komunikace → *Příloha 2: Doporučení pro komunikaci v krizových situacích*

Reporting a následné postupy:

- neodkladně kontaktovat DofE centrum zodpovědné za realizaci aktivity,
- reportovat Národnímu centru DofE,
- posoudit report na IAF – The Duke of Edinburgh's International Award Foundation,
- informování manažera komunikace Národního centra programu DofE, pokud je to nutné,
- **v případě, že pachatelem je realizátor programu, přijmout personální a pracovně-právní opatření na úrovni DofE centra a Národního centra DofE.**

Vyhodnocení: Není reálné a závažné ohrožení

Reakce na místě – komunikační postupy:

- okamžité odsouzení jednání,
- řešení v rámci přípravy (školení) realizátorů,
- snažit se o urovnání sporu, vysvětlení situace a zodpovědnosti,
- nabídnout podpůrný, neodsuzující rozhovor a další pomoc,

- směřovat k získání další podpory (např. prostřednictvím doporučení na školní psychology, linku pomoci či jiné odborníky),
- podpůrná a krizová komunikace → *Příloha 2: Doporučení pro komunikaci v krizových situacích.*

Reporting a následné postupy:

- v případě, že jde o realizátora programu, přijmout personální a pracovně-právní opatření na úrovni DofE centra a Národního centra DofE,
- informování manažera komunikace Národního centra programu DofE, pokud je to nutné.

Vyhodnocení: Porušení Etického kodexu bez ohrožení

Reakce na místě – komunikační postupy:

- okamžité odsouzení jednání,
- nabídnout podpůrný, neodsuzující rozhovor a další pomoc.

Reporting a následné postupy:

- přijetí opatření na straně DofE centra,
- reporting Národnímu centru – komise pro bezpečnost a ochranu práv dětí,
- v případě, že jde o realizátora programu, přijmout personální a pracovně-právní opatření na úrovni DofE centra a Národního centra DofE,
- informování manažera komunikace Národního centra programu DofE, pokud je to nutné.

b) **Standardní postupy v případě, že se situace/událost stala v rámci vykonávání programu DofE a realizátor se o ní dozví po ukončení programu – ex post**

V tomto případě může jít o situace, které **nebyly řešeny na místě jako akutní ohrožení, ale nesou s sebou riziko následků na fyzickém, duševním či sociálním zdraví nebo reputační riziko** (např. účastník/realizátor byl napaden, obtěžován, okraden, hrubě osočován, ...). V tomto případě je pro volbu správného postupu důležité, kdo se o události/situaci dozvěděl, přičemž předpokládáme, že o situaci se mohli dozvědět realizátoři spadající pod **DofE centrum nebo Národní centrum (např. při získávání zpětné vazby od účastníků).**

Posouzení: Kdo se o události / situaci dozvěděl? Byla jakákoli osoba akutně ohrožena?

1. Zjištění Národního centra

Vyhodnocení: Ano, osoba byla ohrožena

Komunikační postupy:

- komunikace zaměstnanců v souladu s -> Přílohou 3: Doporučení pro komunikaci v krizových situacích,
- v případě potřeby motivovat k využití další pomoci (např. doporučením na školní psychology, krizové linky, jiné odborníky apod.).

Reporting a následné postupy:

- okamžité šetření – kontaktování DofE centra,
- individuální šetření – rozhovor, konfrontace, posouzení reálnosti a závažnosti,
- hlášení v souladu s trestním právem (trestní oznámení) -> Příloha 3: Související postupy v rámci trestního práva -> II. Podání trestního oznámení,
- předání komisi pro bezpečnost a ochranu práv dětí – zaujmutí stanoviska, vyvození odpovědnosti pro realizátora,
- neodkladně kontaktovat DofE centrum zodpovědné za realizaci aktivity,
- reportovat Národnímu centru DofE,
- posoudit report na IAF – The Duke of Edinburgh's International Award Foundation,
- informování manažera komunikace Národního centra programu DofE, pokud je to nutné,
- v případě, že pachatelem je realizátor programu, přijmout personální a pracovně-právní opatření na úrovni DofE centra a Národního centra DofE.

Vyhodnocení: Ne, žádná osoba nebyla ohrožena

Komunikační postupy:

- komunikace zaměstnanců v souladu s -> Přílohou 3: Doporučení pro komunikaci v krizových situacích,
- v případě potřeby motivovat k využití další pomoci (např. doporučením na školní psychology, krizové linky, psychosociální pomoc, služby zdravotní péče).

Reporting a následné postupy:

- V případě, že pachatelem je realizátor programu, přijmout personální a pracovně-právní opatření na úrovni DofE centra a Národního centra DofE.

Vyhodnocení: Porušení etického kodexu bez ohrožení

Reakce na místě – komunikační postupy:

- okamžité odsouzení jednání,
- nabídnout podpůrný, neodsuzující rozhovor a další pomoc.

Reporting a následné postupy:

- předání komisi pro bezpečnost a ochranu práv dětí – zaujmutí stanoviska, vyvození odpovědnosti pro realizátora,
- v případě, že pachatelem je realizátor programu, přijmout personální a pracovně-právní opatření na úrovni DofE centra a Národního centra DofE.

Posouzení: Kdo se o události/situaci dozvěděl? Byla jakákoli osoba akutně ohrožena?

2. Zjištění DofE centra

Vyhodnocení: Ano, osoba byla ohrožena

Komunikační postupy:

- komunikace zaměstnanců v souladu s doporučeními → Příloha 3: Doporučení pro komunikaci v krizových situacích,
- v případě potřeby motivovat k využití další pomoci (např. doporučení na školní psychology, krizové linky, další odborníky apod.).

Reporting a následné postupy:

DofE centrum:

- individuální šetření – rozhovor, konfrontace, posouzení reálnosti a závažnosti,
- hlášení v souladu s trestním právem (trestní oznámení) → Příloha 4: Související postupy v rámci trestního práva → II. Podání trestního oznámení,
- povinnost reportovat Národnímu centru,
- informování manažera komunikace Národního centra programu DofE, pokud je to nutné.

Národní centrum:

- předání komisi pro bezpečnost a ochranu práv dětí – zaujmutí stanoviska, vyvození odpovědnosti pro realizátora,
- posoudit report na IAF – The Duke of Edinburgh's International Award Foundation.

Vyhodnocení: Ne, žádná osoba nebyla ohrožena

Komunikační postupy:

- komunikace zaměstnanců v souladu s doporučeními → Příloha 3: Doporučení pro komunikaci v krizových situacích,
- v případě potřeby motivovat k využití další pomoci (např. doporučení na školní psychology, krizové linky, další odborníky apod.).

Reporting a následné postupy:

- bez nutnosti reportování a následných postupů.

Vyhodnocení: Porušení Etického kodexu bez ohrožení

Reakce na místě – komunikační postupy:

- okamžité odsouzení jednání,
- nabídnout podpůrný, neodsuzující rozhovor a další pomoc.

Reporting a následné postupy:

- přijetí opatření na straně DofE centra,
- předání komisi pro bezpečnost a ochranu práv dětí – zaujmutí stanoviska, vyvození odpovědnosti pro realizátora,
- v případě, že pachatelem je realizátor programu, přijmout personální a pracovně-právní opatření na úrovni DofE centra a Národního centra DofE,
- informování manažera komunikace Národního centra programu DofE, pokud je to nutné.

c) **Standardní postupy v případě situací/událostí, které se neudály při vykonávání programu – nesouvisejí s programem, ale jsou verbalizovány během vykonávání programu**

Situace/události uvedené v této části se **neudály během vykonávání programu**. Přesto je ze strany realizátorů nutné přistupovat citlivě ke každé verbalizované, ale i neverbalizované skutečnosti, zejména pokud pochází od účastníků, kteří ještě nejsou plnoletí.

Tato část se nejčastěji týká takového chování, které vychází z bezprostředního sociálního prostředí účastníků – jejich rodiny. V těchto případech je nutné rozlišovat, zda je oběť (účastník) plnoletá.

Pokud je účastník plnoletý, není možné situaci řešit prostřednictvím Orgánu sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD), ale je třeba je motivovat k řešení prostřednictvím trestního práva, poskytnout jim podporu a případnou součinnost.

V těchto případech rozlišujeme několik úrovní možného ohrožení, které jsou specifikovány prostřednictvím projevů účastníka – jak verbalizovaných, tak neverbalizovaných – a zároveň poskytujeme doporučení pro následné postupy realizátorů.

1. stupeň – mírná úroveň ohrožení – zvážit doporučení budoucí intervence

Účastník (dítě):

- v minulosti se v jeho rodině a/nebo sociálním okolí vyskytly incidenty násilí (nemusely být namířené přímo proti dítěti),
- incidenty si nevyžádaly lékařské ošetření,
- popisuje verbální násilí v rodině a/nebo sociálním okolí v minulosti,
- při těchto incidentech zažívalo strach,
- vyhýbá se přímým otázkám o situaci v rodině,
- vyhýbá se přímým otázkám o svém sociálním okolí (kamarádi, sousedé atd.),
- na tato témata neodpovídá, nebo odpovídá pouze formou ano/ne,
- aktuálně není přítomno žádné násilí,
- důvěryhodně popisuje, že má i jiné sociální kontakty s okolím,
- disponuje sociální oporou (jiní členové rodiny, sociální okolí).

Komunikační postupy ze strany realizátora:

- podpurná a krizová komunikace → Příloha 2: Doporučení pro komunikaci v krizových situacích,
- citlivý, chápající rozhovor,
- poskytnutí podpory,
- nabídka možnosti obrátit se na realizátora opakovaně (ne na jiného, respektovat důvěru, kterou účastník do sdílení vložil),
- motivace k intervenci (aby účastník o situaci řekl další dospělé osobě doma nebo ve svém sociálním okolí),
- stejně tak motivace k odborné pomoci (návštěva psychologa – alespoň na úrovni školy, poskytnutí kontaktů na krizové linky, OSPOD apod.).

Reporting a následné postupy:

- v tomto případě realizátor podnět přímo neposouvá, není nutná povinnost reportingu

2. stupeň – střední úroveň ohrožení – nutná intervence

Účastník (dítě):

- popisuje časté incidenty násilí v rodině nebo okolí,
- incidenty se týkají přímo dítěte,
- popisuje jiné formy trestné činnosti, která na něm byla v minulosti spáchána,
- v rodině / sociálním okolí dítěte se často vyskytují případy verbálního násilí vůči dítěti,
- cítí se v nebezpečí či ohrožené,
- je přítomna kontrola ze strany násilníka,
- je vystaveno riziku sociální izolace – nepopisuje žádnou sociální oporu v rodině ani v okolí,
- častěji uvádí zdravotní problémy,
- vyjadřuje se jednoduše, vyhýbá se odpovědím,
- odpovídá převážně formou ano/ne,
- má depresivní projevy.

Komunikační postupy ze strany realizátora:

- podpůrná a krizová komunikace → Příloha 2: Doporučení pro komunikaci v krizových situacích,
- vyslechnout bez přerušování,
- podpořit účastníka (nabídnout pomoc, podporu),
- probrat možnosti jiné sociální opory, kterou dítě má,
- motivace, aby v problému a jeho řešení nezůstalo samo (dočasně nabídnout sociální oporu)
- motivace k odborné pomoci (návštěva psychologa – alespoň na úrovni školy, poskytnutí kontaktů na krizové linky, OSPOD apod.).

Reporting a následné postupy:

- je nutné nahlásit DofE centru,
- DofE centrum posoudí závažnost a akutnost problému, a pokud potvrdí, že jde o tuto úroveň ohrožení, rozhodne o případné intervenci a o dalším postupu,
- pokud není situace řešena jiným subjektem, podává hlášení prostřednictvím postupu pro hlášení na úrovni OSPOD → Příloha 4: Související postupy OSPOD ve smyslu zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí,
- DofE centrum reportuje situaci a realizované řešení Národnímu centru

3. stupeň – vážné ohrožení – proaktivní intervence

Účastník (dítě):

- zažilo opakované závažné incidenty násilí nebo jiné formy špatného zacházení,
- je obětí násilí,
- je sociálně izolované,
- pociťuje trvalý strach,
- nechce o svém problému s nikým mluvit,
- má nedostatek sociální opory,
- podává vyhýbavé odpovědi,
- zavazuje realizátora k mlčenlivosti,
- lže svému sociálnímu okolí o existenci problému,
- násilník kontroluje dítě, případně i dospělého v domácnosti.

Reakce a komunikace ze strany realizátora:

- podpůrná a krizová komunikace → Příloha 2: Doporučení pro komunikaci v krizových situacích,
- realizátor citlivě komunikuje, umožňuje ventilaci napětí a emocí,
- vyslechnout bez přerušování,
- podpořit účastníka (nabídnout pomoc, podporu),
- probrat možnosti jiné sociální opory, kterou dítě má,
- motivace, aby v problému a jeho řešení nezůstalo samo (dočasně nabídnout sociální oporu).

Reporting a následné postupy:

- je nutné okamžité hlášení ze strany DofE centra a/nebo Národního centra →, Příloha 4: Související postupy OSPOD ve smyslu zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí,
- DofE centrum reportuje situaci a realizované řešení Národnímu centru.

Seznam příloh

- Příloha 1: Rozhodovací matice – příklady incidentů – událostí/situací
- Příloha 2: Doporučení pro komunikaci v krizových situacích
- Příloha 3: Související postupy v rámci trestního práva
- Příloha 4: Související postupy Orgánu sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) ve smyslu zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

Příloha 1: Rozhodovací matice – příklady incidentů – událostí/situací

Příklad 1:

Zjištění intimity mezi účastníkem a dobrovolníkem

Posouzení ohrožení:

Je osoba mladší 12 let?

Ano → akutní, reálné a závažné ohrožení (5a/5b – ANO).

Ne → 5a/5b porušení Etického kodexu (EK) – bez ohrožení → Etická komise; komunikační postupy (Příloha 3).

Příklad 2:

Během plnění programu nebo expedice dojde k fyzickému napadení účastníka ze strany dobrovolníka (realizátora?) nebo naopak

Posouzení ohrožení:

Je fyzické napadení akutním, reálným a závažným ohrožením?

Pokud se jedná o vážné napadení, které má následky na zdraví nebo je natolik závažné, že jde o přešůpek / trestný čin → hlášení, krizová komunikace, reporting (5a – ANO).

Pokud se jedná o neakutní ohrožení, kdy nejde o závažný konflikt, nenese následky na zdraví, nejedná se o přešůpek nebo trestný čin → komunikační postupy (5a – NE).

Příklad 3:

Psychický tlak ze strany dobrovolníka/realizátora na účastníka, aby za každou cenu dokončil úroveň (například ho nutí jít na expedici, i když má v daném období zdravotní problém).

Posouzení ohrožení:

Je účastník bezprostředně ohrožen? (ohrožení života, zdraví, spáchání trestného činu?)

Ano → akutní, reálné a závažné ohrožení (5a/5b – ANO).

Ne → 5a/5b porušení Etického kodexu (EK) – Etická komise, → komunikační postupy (Příloha 3).

Příklad 4:

Během plnění programu nebo expedice dojde k psychickému násilí buď ze strany dobrovolníka/realizátora, nebo ze strany účastníka.

Posouzení ohrožení:

Je psychické násilí natolik závažné, že se jedná o vydírání, jsou přítomné následky v podobě neustálého strachu, nebo je páchan trestný čin?

Ano → akutní, reálné a závažné ohrožení (5a/5b – ANO).

Ne → postup podle 5a/5b – NE; komunikační postupy (Příloha 3).

Jde o realizátora a je psychický nátlak nepřiměřený?

Ano → 5a/5b - Porušení Etického kodexu (EK) – komise pro bezpečnost a ochranu práv dětí.

Ne → postup podle 5a/5b – NE; komunikační postupy (Příloha 3).

DOs – Co DĚLAT

Vytvoření bezpečného prostředí

- Zajistěte rozhovor v klidném a tichém prostoru, kde účastník nebude rušen.
- Vysvětlete mu, co může očekávat a že je prostor bezpečný.
- Jasně sdělte hranice důvěrnosti a možnosti sdílení informací.

Budování důvěry

- Naslouchejte aktivně – udržujte oční kontakt, přikyvujte, nereagujte hodnotícími výroky.
- Ukažte, že respektujete, co účastník říká.
- Normalizujte pocity účastníka bez zlehčování nebo dramatizace.

Empatická a podporující komunikace

- Vyjadřujte porozumění („Chápu, že to musí být těžké...“), mluvte klidně, otevřeně a s respektem.
- Používejte neverbální signály – otevřený postoj, naklonění k účastníkovi, jemný tón hlasu.

Podpora sdílení

- Nabídněte více možností sdílení (slovně, psaním, kreslením).

- Nechte účastníka vybrat tempo a formu.
- Respektujte mlčení, nepřerušujte, nechte prostor pro zpracování emocí.

Posilující vyjádření

- Připomínejte účastníkovi jeho zvládnuté situace, silné stránky a kapacity.
- Ukažte mu, že i přes obtížnou situaci dokáže činit kroky.
- Zaměřte se na jeho odolnost.

Individuální přístup

- Vnímejte individuální potřeby účastníka, jeho kulturní, náboženské či osobnostní specifika.
- Nesnažte se aplikovat univerzální přístup.

Poskytování zdrojů

- Dejte účastníkovi informace o možnostech pomoci (kontakty, podpůrné služby, krizové linky).
- Podporujte ho v rozhodování, neřešte situaci za něj.

Péče o sebe

- Pokud se situace stává pro vás náročnou, nezapomínejte na své hranice.

- Požádejte o supervizi nebo podporu od zkušenějšího kolegy.

DON'Ts – Čemu se VYHNOUT

Zlehčování

- Vyvarujte se frází jako „Mohlo to být horší“ nebo „To nic není“.

Soudy a hodnocení

- Nehodnoťte rozhodnutí nebo chování účastníka, nesrovnávejte s jinými.

Nevyžádané rady

- Nesnažte se radit bez žádosti, nevnučujte řešení.

Tlak na sdílení

- Nespěchejte na účastníka, respektujte jeho tempo a hranice.

Popírání emocí

- Nepoužívejte věty jako „Neměl/a by ses tak cítit“ nebo „To přejde“.

Otázky typu „Proč?“

- Neptejte se na motivy stylem „Proč jsi to udělal/a?“
Nahraďte otevřenými otázkami: „Co se stalo dál?“, „Jak ses tehdy cítil/a?“

Přehnané reakce

- Udržte si klid, nebudte šokovaní ani příliš emocionální, abyste nepřenesli své emoce na účastníka.

Domněnky

- Nepředpokládejte, co si účastník myslí nebo co zažil.
Ptejte se, nedomýšlejte.

Klišé

- Vyhněte se frázím jako „Čas zahojí rány“, „Co tě nezabije...“, apod.

Porušení důvěrnosti

- Pokud nemáte zákonnou povinnost nahlásit (např. ohrožení života), nesdílejte informace bez souhlasu.

Normalizace emocí – EMPATICKÁ KOMUNIKACE

- „Dává smysl, že se takto cítíš.“
- „Tvoje pocity jsou naprosto přirozené.“
- „Nejsi v tom sám.“
- „Jsem tady a poslouchám tě.“
- „Je úplně v pořádku, že cítíš...“
- „To, co popisuješ, by rozrušilo spoustu lidí.“

Empatie ke konkrétním emocím

Vina: „To, co se stalo, není tvoje chyba.“

Smutek: „Je v pořádku, že se cítíš smutně.“

Hněv: „Je pochopitelné, že se zlobíš.“

Beznaděj: „Musí to být opravdu těžké.“

Úzkost: „Je normální cítit strach, když nevíš, co bude dál.“

Nedůvěra: „Dává smysl, že je těžké důvěřovat.“

Přetížení: „Znám to, jako by toho na tebe bylo opravdu hodně.“

NEEMPATICKÉ reakce – Čemu se VYHNOUT

- „To není tak zlé.“
- „Musíš být silný/á.“
- „Prostě to překonej.“
- „Už to nech být.“
- „To už je dávno.“
- „Proč jsi to udělal/a?“
- „Měl/a bys to zvládnout lépe.“
- „Přišel/a si dej víc pozor.“
- „Kdybys byla chytřejší...“
- „To tělo si za to může samo.“

Příloha 3: Související postupy v rámci trestního práva

Postupy v rámci trestního práva informativně zpracovávají jednotlivá opatření, která je ze strany DofE centra / Národního centra nutné přijmout v případě, že ohrožení je akutní, nebo se jedná o trestný čin či podezření z trestného činu. To platí jak v případě oběti (pokud je jakákoli osoba zapojená do programu DofE obětí), tak i pachatele (pokud se v rámci realizace programu kdokoli dozví o spáchání trestného činu). Vycházíme přitom z právní úpravy, která považuje i neoznámení trestného činu za trestný čin.

V uvedených případech se využívá zejména institut Neodkladného hlášení orgánu Policie České republiky (PČR) (v případě posouzení akutního ohrožení) nebo Podání trestního oznámení (pokud se jedná o méně akutní situaci – nedochází k ní právě teď, ohrožení není bezprostřední).

Informativně uvádíme také možnost Podání podnětu k provedení operativní prověrky, která je v těchto případech méně častým postupem.

I. Neodkladné hlášení orgánu Policie České republiky (PČR) (v případě posouzení akutního ohrožení)

V případě situace akutního ohrožení života, zdraví, právě probíhajícího trestného činu, násilí, napadení, útoku nebo pohřešování je nutné podat neodkladné hlášení orgánu PČR prostřednictvím tísňové linky 158 nebo osobně na nejbližším obvodním oddělení PČR (v případě pohřešování je nutné po telefonátu doplnit hlášení písemně do protokolu na oddělení PČR).

V těchto případech PČR provede neodkladná opatření k zamezení pokračování v trestné činnosti prostřednictvím okamžitých operativních úkonů a následně postupuje podle trestního řádu (viz níže).

Při nahlášení PČR je oznamovatel povinen identifikovat se jménem, příjmením a dalšími údaji, které si orgán PČR vyžádá. V těchto případech je nutné podat podnět jako fyzická osoba – nelze ho podat jménem instituce.

II. Podání trestního oznámení (v případě nižší akutnosti)

V tomto případě má odpovědná osoba postavení oznamovatele (resp. svědka) trestného činu v souladu s příslušnými ustanoveními Trestního řádu. Při podezření ze spáchání trestného činu může oznámení podat **státnímu zástupci** nebo **Policii České republiky**. Pokud po přijetí trestního oznámení orgány činné v trestním řízení dospějí k závěru, že je nutné jej doplnit, mohou oznamovatele vyslechnout jako svědka nebo si vyžádat další písemné podklady od něj či jiných osob.

V případě nejasného popisu události dítětem je vhodné podat trestní oznámení na neznámého pachatele. Popis událostí dítětem bývá kvůli traumatu často nesouvislý, dítě nemusí správně identifikovat pachatele, nemusí ho znát nebo může mluvit o náhradní osobě. Tento postup zároveň chrání oznamovatele před žalobou za křivé obvinění.

Trestní oznámení lze podat orgánům činným v trestním řízení, kterými jsou policista a státní zástupce, a to následujícími způsoby:

- písemně,
- ústně do protokolu,
- telegraficky,
- faxem,
- elektronicky.

Trestní oznámení lze rovněž podat na kterémkoli soudu ústně do protokolu.

Soud zašle trestní oznámení příslušnému státnímu zástupci. Oznámení podané telegraficky, faxem nebo elektronickými prostředky bez zaručeného elektronického podpisu musí být potvrzeno buď písemně, nebo ústně do 3 pracovních dnů. V opačném případě hrozí, že se jím orgány činné v trestním řízení nebudou zabývat.

Pokud policista nebo státní zástupce potřebuje doplnit trestní oznámení, může tak učinit výslechem oznamovatele nebo poškozeného, případně si vyžádat písemné podklady. Po přijetí trestního oznámení musí orgán činný v trestním řízení rozhodnout o dalším postupu do 30 dnů.

Pokud ze všech skutečností vyplývá, že došlo ke spáchání trestného činu, policie zahájí trestní stíhání. O tomto rozhodnutí musí informovat oznamovatele, poškozeného a do 48 hodin doručit usnesení o zahájení trestního stíhání státnímu zástupci.

V případě zahájení trestního stíhání na základě trestního oznámení může být oznamovatel chráněn prostřednictvím ustanovení § 136 Trestního řádu, které umožňuje utajení totožnosti svědka, pokud existuje důvodná obava z ohrožení jeho bezpečnosti. Další ochranu může poskytovat také zákon č. 171/2023 Sb., o ochraně oznamovatelů, který upravuje ochranu osob ohlašujících protiprávní jednání.

III. Podání podnětu k provedení operativně-pátrací činnosti (OPČ)

Jednou z možností, jak postupovat při podezření na trestný čin související s násilím na dítěti, je podání podnětu k provedení operativně-pátrací činnosti (OPČ). Policie může takový podnět zpracovat v tzv. **operativním režimu**, v jehož rámci využívá nástroje uvedené zejména v **zákoně č. 171/1993 Sb., o Policii České republiky**, a příslušná ustanovení **Trestního řádu**. Cílem tohoto postupu je odhalení trestného činu a identifikace pachatele.

Tento postup vyžaduje efektivní koordinaci mezi **státním zastupitelstvím, Policií ČR, OSPOD** a případně dalšími subjekty. Pravidla spolupráce jsou nastavována individuálně podle podmínek konkrétního regionu.

Operativně-pátrací činnost policie (OPČ)

Operativně-pátrací činnost (dále jen „OPČ“) je definována v **§ 38 a dalších ustanoveních zákona č. 171/1993 Sb. o Policii ČR** a zahrnuje **pátrací a vyhledávací činnost prováděnou specializovanými složkami policie**.

Pokud je podnět podán **před zahájením trestního stíhání**, jedná se o **utajenou činnost zaměřenou na ověřování podezření z trestné činnosti**.

Podnět k OPČ se obvykle podává **písemně** příslušnému odboru kriminální policie v daném okrese, ale lze jej podat i **osobně**.

Situace, kdy se využívá OPČ:

OPČ se obvykle provádí v případech, kdy **není možné jednoznačně kvalifikovat skutek jako trestný čin**, například když:

- **Jednání se jeví jako přešůpek** nebo jiné protiprávní jednání.
- **Popis skutku je nejasný nebo obecný**, což neumožňuje jednoznačně určit, zda jde o trestný čin.

Po podání podnětu policie vyhodnotí jeho obsah a **ředitel odboru kriminální policie rozhodne**, zda bude:

1. **Podnět považován za trestní oznámení** a předán k zahájení úkonů trestního řízení (§ 158 TR), nebo
2. **Podnět posouzen jako podklad pro operativně-pátrací činnost (OPČ)**.

Délka provádění OPČ a její ukončení

Doba provádění OPČ **není zákonem přesně limitována**, ale policie musí postupovat efektivně. OPČ se ukončí, pokud:

1. **Byl identifikován trestný čin** → následuje zahájení úkonů trestního řízení dle § 158 TR.
2. **Skutek nenaplnňuje znaky trestného činu**, ale jde například o přešůpek → případ je předán jinému orgánu k řešení (např. přestupkové řízení).
3. **Nebyla zjištěna žádná protiprávní skutečnost** → věc je odložena se záznamem do spisu.

Utajení totožnosti oznamovatele

Z tohoto důvodu je vhodné, aby žádost o utajení totožnosti oznamovatele byla součástí podnětu / oznámení. Pokud se skutek následně vyhodnotí jako trestný čin a je zahájeno trestní stíhání, může být oznamovatel chráněn prostřednictvím **§ 136 Trestního řádu** (utajení totožnosti svědka).

Omezení operativně-pátrací činnosti (OPČ)

Pokud je v důsledku trestné činnosti **bezprostředně ohrožen život a zdraví dítěte nebo jiná závažná práva chráněná Trestním zákonem**, není možné před zahájením trestního stíhání provádět OPČ.

V takových případech je policie povinna **neprodleně zahájit úkony trestního řízení podle Trestního řádu**.

Příloha 4: Související postupy Orgánu sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) ve smyslu zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

Podnět k prošetření rodinného/výchovného prostředí, výchovných postupů, podezření ze zanedbávání výchovy, týrání, zneužívání nebo zanedbávání dítěte rodičem, opatrovníkem či jinou osobou se souhlasem rodičů se podává na OSPOD prostřednictvím DofE centra, pokud v souladu se standardními postupy vznikne podezření na některou z uvedených skutečností.

Ve výjimečných případech, kdy se o takovém činu dozví zaměstnanec Národního centra, může podnět podat i tento zaměstnanec.

Základním kritériem pro podání podnětu na OSPOD je věk dítěte (do 18 let).

Před podáním podnětu musí odpovědný zaměstnanec DofE centra / Národního centra (podle toho, odkud je podnět podáván) zjistit identifikační údaje dítěte – v ideálním případě i rodiče (zejména pokud dítě používá jiné příjmení). Minimální rozsah údajů:

- jméno, příjmení, adresa
- pokud je to možné, také další kontakt (např. telefonní číslo),
- pokud je podnět podáván, odpovědný pracovník DofE centra / Národního centra postupuje podle bodu I. Způsob podání podnětu na OSPOD.

Pro informaci jsou uvedeny i následné postupy (body II. a III.), protože dítěti je vhodné objasnit, co může po podání podnětu očekávat.

Způsob podání podnětu na OSPOD

Podnět k prošetření rodinného/výchovného prostředí se podává na OSPOD podle místa bydliště dítěte následujícími způsoby:

- osobně – na OSPOD podle místa bydliště dítěte,
- písemně – dopisem, případně elektronickou poštou (běžným e-mailem) na OSPOD podle místa bydliště dítěte – e-mailové kontakty i přímé přesměrování na e-mail je možné najít na veřejně přístupné stránce: <https://www.detstvibeznasili.cz/uzitecne-informace/kontakty>, <https://www.centrumlocika.cz/potrebuji-pomoc>
- telefonicky – na OSPOD podle místa bydliště dítěte. Kontakty lze najít na veřejně dostupné stránce: <https://www.ospod.cz/volna-sekce-1/kontaktujte-vas-ospod/>

✧ Důležité:

V rámci interní evidence podnětů DofE centra a povinného reportingu Národnímu centru je nutné, aby byl podnět podán prokazatelně – nejlépe písemně nebo e-mailem.

Postupy OSPOD v případě přijetí podnětu

Po přijetí podnětu OSPOD postupuje podle zákonných postupů sociálně-právní ochrany dětí.

Pokud podnět obsahuje dostatečné informace, OSPOD zahájí šetření rodinného a výchovného prostředí dítěte. Toto šetření zahrnuje:

- ✓ kontakt s dítětem – OSPOD může dítě vyslechnout v bezpečném prostředí, které nebude zvyšovat jeho stres,
- ✓ kontakt s rodiči/opatrovníky – pokud situace umožňuje, OSPOD provede rozhovory s rodiči/opatrovníky dítěte,
- ✓ spolupráce se školou a dalšími institucemi – v případě potřeby si OSPOD vyžádá informace od školy, zdravotnických zařízení nebo jiných institucí, které jsou s dítětem v kontaktu.

Pokud se podnět ukáže jako relevantní, mohou být přijata následující opatření:

- preventivní opatření – pokud situace není závažná, ale existuje riziko ohrožení dítěte, může OSPOD doporučit:
 - sociální poradenství pro rodiče/opatrovníky.
 - zapojení dítěte do podpůrných služeb (např. školní psycholog, krizové centrum).
- dočasná opatření na ochranu dítěte – pokud existuje přímé ohrožení dítěte, může OSPOD:
 - nařídit dočasné opatření k ochraně dítěte, např. umístění dítěte do krizového centra,
 - podat návrh na soudní rozhodnutí o svěření dítěte do péče jiného opatrovníka nebo nařízení ústavní výchovy,
 - oznámení policii – pokud se zjistí, že došlo ke spáchání trestného činu, OSPOD podává trestní oznámení příslušným orgánům činným v trestním řízení.

Pokud podnět neobsahuje dostatečné informace pro zahájení šetření, OSPOD může vyzvat oznamovatele k jeho doplnění

Informování dítěte o průběhu řízení

Vzhledem k tomu, že dítě je klíčovou osobou v celém procesu, je třeba mu vysvětlit, co může po podání podnětu očekávat. Zásadní je:

- ✓ srozumitelná komunikace – vysvětlit dítěti jednoduchým a citlivým způsobem, co se bude dít dál,
- ✓ ujištění o ochraně – dítě by mělo být ujištěno, že se jedná o krok k jeho ochraně a že není viníkem situace,
- ✓ podpora během procesu – dítě by mělo vědět, že má právo na podporu (např. školního psychologa, krizovou linku, důvěryhodnou dospělou osobu),
- ✓ důvěrnost informací – pokud dítě vyjádří obavy o svou bezpečnost, je třeba ho informovat o opatřeních k ochraně jeho soukromí.

Orgán sociálně-právní ochrany dětí a sociální kurately (OSPOD) je povinen přijmout a posoudit každý podnět týkající se dítěte, a to bez ohledu na to, zda podnět podalo samotné dítě, fyzická osoba, právnická osoba nebo interní zdroj.

Po doručení podnětu o porušování práv dítěte OSPOD provede jeho prověření a na základě zjištěných skutečností přijme a provede opatření k ochraně dítěte.

OSPOD je také povinen opakovaně prověřovat skutečnosti týkající se nezletilého dítěte, pokud byly oznámeny vícekrát.

Zajištění ochrany dítěte podle zákona č. 305/2005 Sb.

V souladu s § 26 zákona č. 305/2005 Sb. provádí orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) opatření k trvalému zajištění ochrany života, zdraví a příznivého psychického, fyzického a sociálního vývoje dítěte.

Pokud se dítě ocitne bez jakékoliv péče nebo je vážně ohrožen jeho život, zdraví, psychický, fyzický či sociální vývoj, a je tedy nutná okamžitá intervence, postupuje OSPOD podle § 27 zákona č. 305/2005 Sb. V takovém případě zajistí uspokojení základních potřeb dítěte a jeho umístění do příslušného zařízení.

Pokud situace nevyžaduje postup podle § 27 zákona č. 305/2005 Sb., ale je nutné ověřit ohrožení dítěte nebo přijmout opatření k řešení krizové situace, může OSPOD doporučit dočasné umístění dítěte v centru pro děti a rodiny. Toto opatření se realizuje na základě dohody s rodičem nebo jinou osobou, která o dítě osobně pečuje.

Názor dítěte při rozhodování o opatrovnictví a poručnictví

Podle § 20 odst. 2 zákona č. 305/2005 Sb. je při rozhodování o péči o dítě posuzována možnost osobní péče oběma rodiči, a to s přihlédnutím k:

- nejlepším zájmům dítěte,
- zajištění jeho potřeb,
- názoru dítěte.

Podle § 21 odst. 1 zákona č. 305/2005 Sb. ve vazbě na § 38 zákona č. 161/2015 Sb., Civilní mimosporový řád, platí, že:

- orgán sociálně-právní ochrany dětí musí dítěti poskytnout pomoc při vyjádření jeho názoru tak, aby bylo prostředí pro jeho sdělení bezpečné a vhodné,
- dítě nemá povinnost svůj názor vyjádřit – může se rozhodnout, že se k věci nevyjádří,
- ke zjišťování názoru dítěte není potřeba souhlas rodiče nebo jiné osoby, která o dítě pečuje,
- názor dítěte může být zjišťován i bez přítomnosti rodičů či jiných pečujících osob,
- rodič nebo jiná pečující osoba musí být informován(a) o tom, že bude zjišťován názor dítěte